

dilbilim

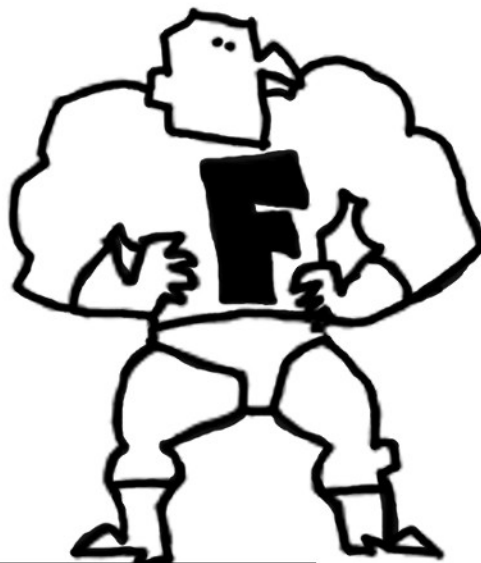
e-dergi

PHONETIC MAN

**dilbilim
ve mizah**
metin özdemir

**ayran
buyurun, ay
inanmıyorum!**
aykut sığın

**hint-avrupa dil ailesine
karşılaştırmalı dilbilim
açısından bir bakış**
hüseyin uysal

MOLVİG

görsel: the new yorker

içerik

4 dilbilirim haber

10 **Dilbilim ve Mizah**
Metin Özdemir

15 **Ayran Buyurun.
Ay İnanmıyorum!**
Aykut Sığın

19 **Fotoğraf Okuma**
Didem Sultan Ardıç

23 **Hint-Avrupa Dil Ailesine
Karşılaştırmalı Dilbilim
Açısından Bir Bakış**
Hüseyin Uysal

28 **Bilgisayarlar Eski Yazıları
Çözüyor. Mümkün mü?**
Pınar Bağcı

32 **Kaybolan Dünyanın Sesleri**
Emre Yağlı

37 **Siyasetin Dili Olsa Da Konuşsa**
Fırat Başbuğ

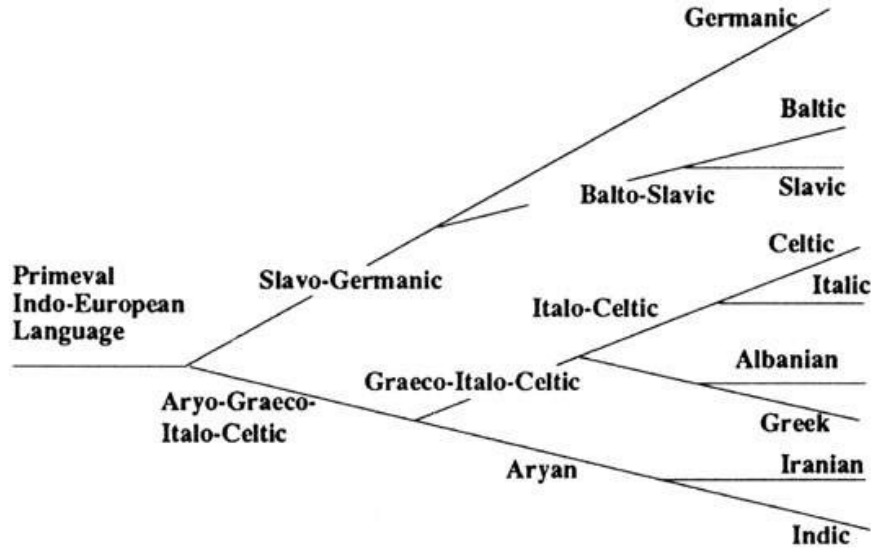
huseyinuyisal@gmx.com

Hint-Avrupa Dil Ailesine Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Bir Bakış

Hüseyin Uysal

huseyinuyisal@gmx.com

Dünya dillerinin kaynağını bulmak uzun zamandır dilbilimcilerin hayali olmuştur. Bunun için yapılmış olan girişimler 18. Yüzyılın sonlarında başlamış ve şu ana kadar da çok verimsiz olmuştur. Dilin süreç içerisinde değişkenliğini göz önüne aldığımızda, bir dili sınıflandırmak, o dilin birkaç yüzyıl öncesinde nasıl bir yapısı olduğunu gösteren bir kayıt olmadan, son derece zor gözükmetedir. Ne var ki sürekli yeni verilerin bulunması, çok farklı dil akrabalıkları üzerine ışık tutulmaktadır. Aksan'ın da ileri sürdüğü gibi, biçim ya da yapı bakımından dilleri öbeklere ayıran bugünkü sınıflamanın temelini-daha önce birtakım ilkeler konmuş olmakla birlikte-ünlü Alman dilcisi August Schleicher'e dayandırabiliriz. Bilginin ünlü soykütüğü kuramı (Stammbaumtheorie) Hint-Avrupa ailesindeki dilleri, tıpkı bir ağacın dallara ayrılması, dallanmasında olduğu gibi, bir kökten ayrılan dallarla göstermiştir.

Stammbaumtheorie – August Schleicher

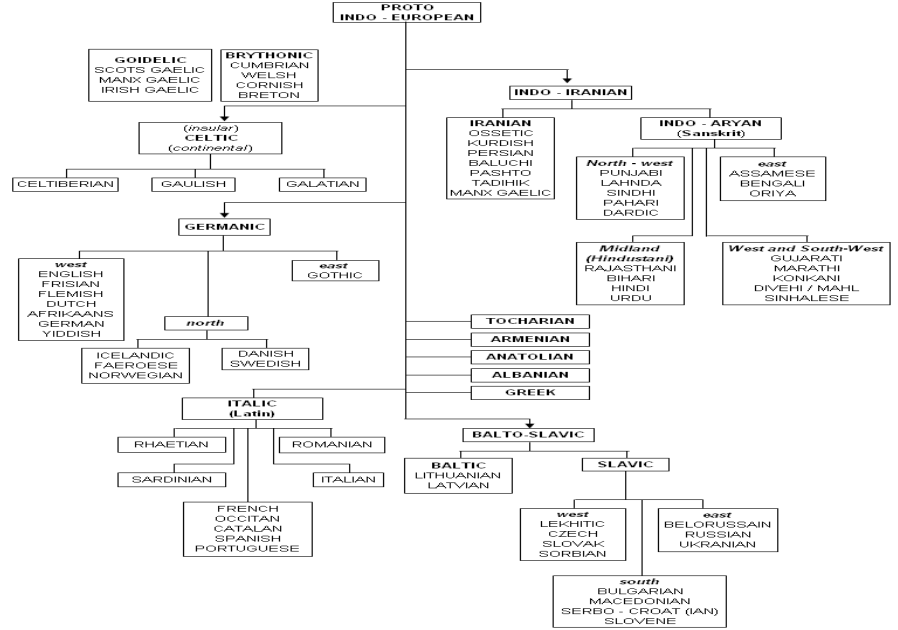
Çeşitli Germen dilleri arasındaki yakın bağı daha iyi anlamak için, İngilizce'deki *good morning* ifadesine bakmakta fayda var. Bu ifadenin karşılıkları; Almancada *guten Morgen*, Felemenkçede *goeden morgen*, İsveççede *god morgon*, Norveççe ve Danca'da ise *god morgen* olarak karşımıza çıkıyor. Öte yandan sadece kelimeler arasındaki benzerliklerden yola çıkarak bir çıkarım yapmak bazen yanıltıcı olabilir. Örneğin, Türkçedeki *tepe* kelimesi, klasik Aztekçedeki 'dağ' anlamına gelen *tepetl* kelimesiyle benzerlik gösterir, ancak bu iki kelimenin kesinlikle bir akrabalığı söz konusu değildir.

Hint-Avrupa Ailesi Nasıl Düzenlenmiştir?

İngilizce karşılığı *Indo-European* olan Hint-Avrupa ibaresi, ilk olarak tüm Avrupa'da ve Güney Asya'nın çoğu bölümünde yayılmış olan ve şimdi de sömürgeciliğin bir sonucu olarak tüm dünyadaki dillerin ailesine bilim adamlarının verdiği bir isimdir. Çoğunlukla *Proto-Indo-European (PIE)* olarak bilinen ata dil M.Ö 3000 yılında, Grek, Anadolu ve Hint-Iran dillerinin ilk olarak ortaya çıktığı zamanda konuşulmuştur. (Crystal) Bu 'büyükanne' ye verilen isim için Yule, bunun bir dilin orijinal şekli (Proto) olduğunu ki bu dilin Hindistan alt kıtasında (Indo) ve Avrupada (Europe) günümüzde konuşulduğunu ileri sürer. "Tarihsel bağı açıklamak için kullanılan temel kavram, dil ailesi veya soy ağacıdır. Latin ailesinde, eski Latince anadildir, İspanyolca, Fransızca, vb. ise kökteş dillerdir. dolayısıyla da Fransızca, İspanyolca ve ailedeki diğer dillerin kardeş

dilidir. Aynı yaklaşım daha geniş gruplar için kullanılır. Hint-Avrupa ailesinde, Proto-Indo-European ana dil (veya anaç dil) Latince, Yunanca, Sanskritçe ve diğerleri kardeş dillerdir. Geniş bir ailede her birinin farklı diller ve yan-aileler içerebileceği farklı kollar açılması gerekir. " (Crystal)

"Tek bir ortak atadan türemiş olan bu gibi dillere genetik olarak bağlantılı denir. Bu teknik terimin biyoloji ile hiçbir ilgisi bulunmadığı gibi, farklı etnik gruplara ait bu dillerin konuşanlarının ırkları ve ataları için bir ipucu da değildir. (Fortson) Bu dilbilimci, bir çok farklı etnik gruptan insanın, İngilizce konuşulan bir ülkede anadili olarak konuştuğu İngilizceyi de bu duruma örnek olarak göstermektedir.

Bazı kardeş diller arasındaki benzerlikleri daha iyi görmek için, bazı sayılar ve dilbilgisel yapıları bakmakta fayda vardır. Fortson aşağıdaki örneği verir:

	Spanish	Italian	French	Portuguese
(1) 'two'	dos	due	deux	dois
'ten'	diez	dieci	dix	dez
'tooth'	diente	dente	dent	dente
'of'	de	di	de	de
'they sleep'	duermen	dormono	dorment	dormem
(2) 'am'	soy	sono	suis	sou
'you (sing.) are'	eres	sei	es	és
'is'	es	è	est	é
'we are'	somos	siamo	sommes	somos
'you (pl.) are'	sois	siete	êtes	sois
'they are'	son	sono	sont	são

Farklı diller arasında muhtemel bazı aile bağlantıları kurma işlemi, *cognate* dediğimiz, soydaş kelimelere bakarak hareket etmeyi gerektirir. Bir dilde bir kelimenin soydaşı, başka bir dilde benzer bir biçimi olan, benzer bir anlamda önceden kullanılmış veya halen kullanılmakta olan bir kelimedir. Yule'un verdiği açıklamaya göre, *mother*, *father*, *friend* İngilizce biçimleri, *Mutter*, *Vater*, *Freund* Almancadaki biçimlerinin soydaşlarıdır. Bu soydaş grupların temelini dayanarak, İngilizce ve Almancada böyle grupların, Hint-Avrupa ailesindeki Germen kolunda ortak bir ataları olduğunu iddia ediyoruz. Aynı işlemlerle, birisi İspanyolcadaki *madre*, *padre* ve *amigo*, diğeri ise

İtalyancadaki *madre*, *padre* ve *amico* olan benzer gruba bakıp, bu yakın soydaşların aynı zamanda İtaliye dilinde ortak bir ataya ipucu mahiyetinde olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Ölü Bir Dil Hakkında Bir Bilgiye Nasıl Ulaşabiliriz?

İngilizcenin de bir üyesi olduğu Hint-Avrupa ailesinin, muhtemelen M.Ö 4. Yüzyılda henüz tam olarak tespit edilememiş bir bölgede konuşulmuş olan Proto-Indo-European veya Indo-European diye bilinen tarih öncesi bir dilden türediği bilgisine ulaşmaktayız. Bununla birlikte 'karşılaştırma yöntemi' sayesinde Hint-Avrupa'nın ses bilgisi, biçim bilgisi ve söz dizimi hakkında ve dilin kültürün bir parçası olduğunu da göz önünde bulundurursak konuşanlarının meydana getirdiği toplumun türü hakkında bir hayli bilgiye ulaşabilmekteyiz. Bu tür çalışmalar, tarihsel dilbilim ve karşılaştırmalı dilbilim alanlarında yürütülmektedir. Crystal, eski İngilizcenin yeniden kurulması hakkında şu ipuçlarını verir: "Eski İngilizcenin nasıl seslendirildiği hakkında bir çıkarım yapmak için, dilin daha sonraki bir durumundan geriye dönük olarak çalışabiliriz. Çağdaş İngilizcenin seslerinin çoğunun (özellikle ağız biçimlerinin) eski İngilizceninkilerle yakın benzerlikler göstermesi muhtemeldir. Çoğu ünsüzlerin şimdi ve o zamanki seslendirilmesinde tam bir farklılığın olması pek mümkün değildir. Önde gelen sorunlar, değerlerinin yerlerinin belirlenmesi her zaman daha zor olan ünlülerdir."

Ölü bir dilin nasıl seslendirildiğini belirlemedeki bir başka detay Fortson tarafından verilir: "Şiir genellikle bir dilin nasıl seslendirildiğini öğrenmek için faydalı bilgi kaynaklarıdır. Birçok eski şiir, yüksek ve alçak hecelerin belirli bir sıralanmasına göre oluşturulmuştur. Plautus'un Antik Latince şiirinde, 'baba tarafından' anlamına gelen *patre* gibi bir kelime iki alçak heceden oluşmaktadır. Tanıma göre, alçak heceler kısa bir ünlüyle biter, dolayısıyla *pa-tre* kelimesi, *tr* ses demetçisi ile iki hece arasında bir boşluk olmadan seslendirilmekteydi. Ölçüm pratiği böyle Latin hecelemesi hakkında bir gerçeği ortaya çıkarmıştır."

Bir Dil Nasıl Yeniden Kurulabilir?

Karşılaştırma yöntemi sayesinde, 19. Yüzyıl dilbilimcileri Jones, Bopp, Rask, and Grimm uzun süredir kayıp olan ve yaklaşık 6000 yıl önce konuşulmuş olan bu dilin yeniden kurulmasında başarı sağlamışlardır. Bu dil Proto-Indo-European'dır. Bu yöntem, torun dillerin ortak özelliklerini temel alarak, büyük annenin nasıl bir biçimi olduğunu anlamaya yöneliktir. Thieme, yeniden kurmaya (rekonstrüksiyon) ilişkin aşağıdaki kelime gruplarını örnek olarak vermektedir:

"*Pra* (Sanskritçe), *pro* (eski Slav), *pro* (Grek), *pro* (Latince), *fra* (Gotça); tümü 'ileriye' anlamına gelmektedir. *pitā* (Sanskritçe), *patēr* (Grek), *pater* (Latince), *fadar* (Gotça), hepsi 'baba' anlamındadır. Görüldüğü gibi bu kelimeler orijinal Hint-Avrupa dilindeki iki tane kelimedenden türemektedir. Anaç dildeki kelimelerin baştaki sesleri ne olabilir? Büyük bir ihtimalle, dillerin çoğunda gördüğümüz gibi 'p' sesidir. Sadece Gotçada 'f' olarak karşımıza çıkar ve bu istisna orijinal dilde baskın bir şekilde 'f' den 'p' ye değil, 'p' den 'f' ye dönüş olması yönündedir. Böylece orijinal Hint-Avrupa dili hakkında bir gerçeği biliyoruz: İlk ses olarak kullanılan 'p' bu dilde bulunmaktaydı. Bu ses bu kardeş dillerin çoğunda 'p' olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece Gotçada (ve diğer germen dillerinde) 'f' olmuştur.

Yazarın "A glance at the Indo-European family of Languages with particular regard to comparative linguistics" adlı makalesine aşağıdaki bağlantıdan ulaşabilirsiniz.

<http://www.hotshare.net/en/file/29254164203668be.html>

engellerikaldir.com

BU BİR ŞAKA DEĞİLDİR!

Bütün insanlar özgür, onur ve hakları yönünden eşit doğarken yaşamsal süreçte maruz kaldıkları insan hakları ihlalleri nedeniyle, bu kavramlar bireyler için kazanılması gereken bir ayrıcalık haline gelmiştir.

“İnsan”ın önündeki tüm sıfatlardan ayrıştırıldığı ve sadece insan olması sebebiyle hak ettiği çağdaş toplum düzeninde; “çalışmak ve işsizlikten korunmak” bir insan hakkı olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’ de yaşayan 8,5 milyon engelli bireyin %78,29’u; çalışmak isterken, bir takım önyargılar ve uygun olmayan çalışma koşulları sonucu iş hayatında kendilerine yer bulamamaktadır.

İşsizlik; engelli bireylerin topluma ve hayata yeterince karışamama sebepleri olarak telaffuz edilen; eğitim, sağlık, ulaşım gibi problemlerin temeli konumundadır. Her bireye bağımsız seçim yapma ve yeteneklerini geliştirme hakkının tanınması ve bu yolla kişilerin bağımlılıklarının en aza indirgenmesi için, istihdam konusunda farkındalık yaratarak, kurumları “Engelli Personel” alımına teşvik etmeyi hedeflemekteyiz.